

3. Корнілова О.М. Теоретико-методологічні основи визначення якості освіти вищих навчальних закладів України / О.М. Корнілова, Ю.О. Огороднік // *Економіка та держава*. – 2016. – №12.
4. Закон України «Про вищу освіту» // *Відомості Верховної Ради України*. –2014. – № 1556-VII.

Леся Лебедик

КОМПОНЕНТИ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ СИСТЕМИ ЙОГО ПІДГОТОВКИ

Вивчення професійної компетентності викладачів вищої школи останнім часом знаходиться в полі зору науковців. У наш час активно розробляються питання якості освітнього середовища та його педагогічної діагностики як важливого чинника професійно-педагогічної підготовки фахівця [5, с. 154–156; 8, с. 210–220], критерії і показники якості підготовки фахівців [6, с. 73–79; 9, с. 154–155], менеджменту якості підготовки майбутніх викладачів [7, с. 194–197] тощо. Вбачаємо важливим уточнення компонентів моделі професійної компетентності викладача вищої школи як основи для моніторингу якості системи його підготовки.

Основу компетентності фахівця, на думку сучасних науковців О. Алексюка, І. Зязюна, О. Гури, В. Жукова, В. Сластьоніна, Ю. Сорокопуд [3, с. 348–374], В. Стрельнікова [5, с. 154–156; 6, с. 73–79; 7, с. 194–197; 8, с. 210–220] та ін., становить компетентність спілкування, діяльності, саморозвитку. Розглядаємо професійну компетентність як здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності [1, с. 465–473; 2, с. 35–42].

Критерієм для проведення моніторингу якості системи підготовки викладачів вищої школи була взята професійна компетентність (знання, вміння, навички, психофізіологічні якості і професійно важливі риси характеру). У професійній компетентності фахівця будь-якого профілю виділяються такі її складові, як соціальна, інформаційна, персональна, екологічна, комунікативна, валеологічна, спеціальна, організаторська, пошукова компетентність, аутокомпетентність, навички усної і письмової мови [1, с. 465–473; 2, с. 35–42].

У структурі професійної компетентності виділяються такі основні компоненти: когнітивний (знання); мотиваційно-ціннісний; система професійно важливих якостей; система здібностей викладача (насамперед, педагогічних і здібностей вченого, які зумовлюють наукову обдарованість); конативний (педагогічна техніка, уміння, навички, поведінка); афективний (позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і його важливості в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки) [3, с. 348]. Через інтеграцію цих структурних компонентів у викладача вищої школи формуються професійні й універсальні компетенції.

Оскільки професійна компетентність є результатом самоосвіти, підготовки, підвищення кваліфікації викладачів вищої школи, її застосовуємо для моніторингу якості системи підготовки викладача вищої школи. Дослідники виділяють такі основні рівні її сформованості: репродуктивний, адаптивний, креативний [3, с. 348].

Модель професійної компетентності викладача вищої школи складають інтегровані показники, які традиційно вважаються складовими компонентами у структурі педагогічної майстерності (особистісні якості, знання, вміння викладача). Однак, разом з компетенціями викладача вони є показниками реалізованості цих якостей, вмінь і знань на практиці.

Мотиваційно-ціннісний компонент у моделі професійної компетентності

викладача вищої школи підтверджує важливість позитивної мотивації до педагогічної професії, яка є важливою складовою педагогічної спрямованості. У педагогічній спрямованості виділяють: бажання постійного вдосконалення у професії; інтерес до роботи, позитивне ставлення до професії; спрямованість на розвиток особистості студентів засобами свого предмета [3, с. 350].

Ціннісне ставлення до викладацької діяльності можна виявити за такими показниками: усвідомлення цінності професійно-педагогічних знань, розуміння мети і завдань викладацької діяльності, визнання цінності суб'єктивних відносин, орієнтація на професійне та особистісне самовдосконалення, задоволеність педагогічною працею [3, с. 352].

Педагогічні здібності розглядаємо як набір якостей особистості, що відповідає вимогам педагогічної діяльності та забезпечує легке оволодіння цією діяльністю і досягнення в ній високих результатів. Педагогічні здібності мають свою структуру: дидактичні, академічні, комунікативні, організаторські, перцептивні, креативні, інтелектуальні, здатність протистояти синдрому емоційного вигорання.

У структурі здібностей до наукової діяльності виділяються наукова уява, мнемонічні здібності, розумові здібності, здатність до переключення і розподілу уваги, спостережливість, спонтанна допитливість, постійний інтерес до наукових успіхів в інших галузях знань, вміння співпрацювати з людьми, наукова витривалість в роботі, вимогливість до себе, дисциплінованість, критичність і самокритичність. В аспекті викладацької діяльності домінуючими рисами викладача вищої школи є: цілеспрямованість, наполегливість, терплячість, толерантність, здатність до фасилітації, ініціативність, творчий підхід до вирішення завдань, флексибельність. Професійно важливі якості викладача вищої школи узагальнені сучасними дослідниками [3–9 та ін.]: комунікативні, морально-етичні, вольові, організаційно-адміністративні якості.

Авторитет вважають інтеграційною якістю особистості викладача вищої школи, однією з форм взаємин. Авторитетний викладач має в очах вихованців ряд визнаних чеснот, завдяки яким користується великою повагою і робить на них великий вплив [3, с. 359].

Щодо когнітивного компоненту, виділяють такі групи професійних знань, які найбільш адекватно відображають потребу формування основ викладацької культури [3, с. 360]. Серед яких: психолого-педагогічні знання – знання психолого-педагогічних основ навчання і виховання; методологічні знання – знання загальних підходів, принципів, закономірностей розвитку, навчання і виховання студентської молоді; методичні знання – знання особливостей методики організації навчального процесу з дисциплін; спеціальні знання – знання предмета, що викладається; знання в сфері інформаційних технологій. Виокремлюються ще так звані медіа-знання: знання сутності, форм, методів масової комунікації; усвідомлення потреби використовувати засоби масової комунікації в освітньому процесі; знання механізмів впливу засобів масової інформації на психіку і світогляд. Важливо також виділити знання, що відображають кваліфікаційні вимоги до викладачів вищої школи.

Афективний компонент стосується емоційно-вольової сфери особистості. У цьому блоці дослідники виділяють, з одного боку, позитивне емоційно-оцінне ставлення до предмета і його важливість у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, а з іншого – здатність до емоційно-вольової регуляції поведінки викладача [3, с. 360–361].

Когнітивний компонент професійної компетентності викладача вищої школи є володіння педагогічною технікою, системою професійних умінь.

Уміння викладача вищої школи є володіння способами виконання окремих дій чи діяльністю в цілому відповідно до правил і мети діяльності.

Серед професійних умінь викладача вищої школи виділяють: проектувальні; конструктивні; інформаційні; організаторські; комунікативні; фасилітаційні;

дослідницькі; виховні. Педагогічна техніка включає дві групи умінь: уміння управляти собою (володіння тілом, емоційним станом, технікою мови) і вміння взаємодіяти з аудиторією [3, с. 362–366].

Розглянуті компоненти професійної компетентності викладача вищої школи в процесі освоєння педагогічної діяльності проявляються у вигляді компетенцій, тобто здатності реалізувати сукупність знань, умінь і навичок.

Виділяються два основні види компетенцій: універсальні й професійні. Стосовно викладача вищої школи універсальними компетенціями є соціально-особистісні й загальнокультурні компетенції, загальнонаукові й інструментальні компетенції [3, с. 367–374].

Викладач зі сформованими соціально-особистісними й загальнокультурними компетенціями: розуміє високу соціальну значимість і відповідальність своєї професії, як представника інтелектуальної еліти суспільства, має високу мотивацією до виконання професійної діяльності; володіє культурою мислення, здатний до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення, вміє логічно правильно, аргументовано і ясно будувати усну і письмову мову; має сформовану гуманістичну позицію щодо довкілля; транслює у процесі життєдіяльності навички гуманітарної культури; готовий до соціальної взаємодії зі студентами, колегами та іншими людьми на основі прийнятих у суспільстві моральних і правових норм, виявляє повагу до людей, толерантність до іншої культури; знає свої права і обов'язки як громадянина своєї країни; вміє використовувати правові документи у своїй професійній діяльності; здатний постійно вдосконалювати і розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень, готовий до підвищення своєї майстерності; здатний до самостійного вивчення нових методів дослідження, до організації дослідницької діяльності, спрямованої на вдосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі; готовий до активного спілкування і професійної взаємодії з колегами в науково-педагогічних сферах діяльності; здатний вільно користуватися іноземними мовами як засобом ділового спілкування; здатний до активної соціальної мобільності; здатний використовувати на практиці навички та вміння управління студентським колективом тощо.

Подана структура критеріїв професійної компетентності викладача вищої школи дала змогу провести моніторинг якості системи підготовки викладачів.

Список використаної літератури

1. *Лебедик Л.В.* Моніторинг якості системи підготовки викладача вищої школи. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. К. : Гнозис, 2015. Додаток 1 до вип. 36, Том II (62). С. 465–473.
2. *Лебедик Л.В.* Моніторинг якості системи підготовки та підвищення кваліфікації викладачів вищої школи. *Використання технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти* : збірник матеріалів II регіональної науково-практ. конф. (м. Тернопіль, Україна, 20 листопада 2018 року). / укладачі: Брик Р. С., Дідух Т. Г. Тернопіль, 2019. - С. 35–42.
3. *Сорокопуд Ю.В.* Педагогіка вищої школи /. – Ростов н/Д. : Феникс, 2011. – 541 с. – С. 347–348.
4. *Стрельников В.Ю.* Дослідження якості педагогічної практики магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи». *Якість вищої освіти : вдосконалення змісту та організації практичної підготовки студентів* : матеріали XL Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Полтава, 25–26 лютого 2015 р.). Полтава : ПУЕТ, 2015. С. 76–78.
5. *Стрельников В.Ю.* Критерії якості освітнього середовища в педагогічній системі М.В. Остроградського. *М. В. Остроградський видатний математик, механік і педагог*. Матеріали міжнар. конф., присвяченої 200-річчю з дня народження М. В. Остроградського 26–27 вересня 2001 року. Полтава : ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 2001. С. 154–156.

6. Стрельніков В.Ю. Критерії якості підготовки фахівців у закладах освіти. *Використання технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти* : збірник матеріалів II регіональної науково-практ. конф. (м. Тернопіль, Україна, 20 листопада 2018 року). / укладачі : Брик Р.С., Дідух Т.Г. Тернопіль, 2019. – С. 73–79.

7. Стрельніков В.Ю. Менеджмент якості підготовки магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи». *Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14-15 травня 2015 р.). Полтава : ПУЕТ, 2015. С. 194–197.

8. Стрельніков В.Ю. Педагогічна діагностика якості підготовки майбутніх фахівців : *Морские технологии : проблемы и решения – 2014* : Материалы Всеукр. научно-практич. конф. Керчь : Керченский государственный морской технологический университет, 2014. С. 210–220.

9. Стрельніков В.Ю. Показники якості дидактичної системи згідно з вимогами ISO 9001. *Матеріали XXXII міжнар. наук.-метод. конф. «Якість вищої освіти : інтерактивні методи спільної навчальної діяльності викладачів і студентів»*, 29–30 березня 2007 року. Полтава : ПУСКУ, 2007. С. 154–155.

Андрій Кравченко

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (ВНЗ)

Міжнародна військово-політична ситуація у світі, бойові дії на сході України потребують підтримання та удосконалення Збройних Сил на рівні, що забезпечує надійний захист суверенітету та територіальної цілісності України.

Важливою складовою боєздатності української армії є підготовка офіцерських кадрів у вищих військових навчальних закладах. Офіцер, який озброєний якісними знаннями, здатний на високому рівні виконувати функціональні обов'язки за призначенням, бути прикладом для своїх підлеглих при веденні бойових дій.

Поняття якості знань, за визначенням С. Гончаренка, це співвіднесення видів знань з елементами змісту освіти й тим самим з рівнями засвоєння. Якість знань має такі характеристики: повноту, глибину, систематичність, системність, оперативність, гнучкість, компетентність, узагальненість [1]. Спеціальна військова освіта передбачає не тільки якісні знання з певного напрямку підготовки, а також і практичні уміння та навички. Питання удосконалення та застосування педагогічних технологій які забезпечують якість освіти курсантів вищих військових навчальних закладів особливо актуальні на сучасному етапі реформування системи військової освіти на шляху до північноатлантичного альянсу (НАТО). Використання новітніх технологій у підготовці курсантів сприяє впровадження у дидактичний процес особистісно-орієнтованого навчання, уміле поєднання та правильного застосування теоретичних знань на практиці. Сьогодні курсанти вищого військового навчального закладу засвоюють теоретичний матеріал з навчального предмету, відпрацьовують та закріплюють на практиці. Внесення відповідних змін у навчальні плани та програми спрямовані на отримання умінь та навичок на основі теоретичних знань, призводить до забезпечення якості освіти майбутніх офіцерів. Стає зрозумілим, що тільки практичні польові навчання можуть підготувати високопрофесійного захисника України. Характер військової служби майбутнього офіцера у військах потребує якісно нового рівня освіти, що становиться неможливим без впровадження у військовому закладі сучасних досягнень науки та техніки, інноваційного підходу до його організації та проведення, активного залучення курсантів до вирішення складних навчально-бойових завдань. Такі нововведення, використовуючи досвід передових армій Європи та США, мають стосуватися усіх компонентів військово-дидактичного процесу й особливо мети, змісту, методів, прийомів, засобів навчально-пізнавальної діяльності, а також критеріїв оцінки. На думку